SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Łukasz Rusznica

Maciej Przemyk

Opava 2023

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

Łukasz Rusznica

Maciej Przemyk

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Obor: Tvůrčí fotografie

Opava 2023

Vedoucí práce: BcA. Mgr. Michał Szalast

Oponent: MgA. Arkadiusz Gola, Ph.D.

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2022/2023

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Student: Mgr. Maciej Przemyk

UČO: 47704

Program: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor: Tvůrčí fotografie

Téma práce: T: Łukasz Rusznica

Téma práce anglicky: T: Łukasz Rusznica

Zadání: Cílem této bakalářské práce je představit tvorbu polského fotografa Łukasze Rusznicy. Analyzuji fotografické projekty a fotografické knihy tohoto fotografa a zmiňuji se také o jeho kurátorské činnosti. V literatuře k dějinám fotografie není o tomto fotografovi mnoho zmínek, proto práce vychází také ze zdrojů, jako jsou časopisy, webové stránky a rozhovory s autorem.

Literatura:
BARTECKA, Beata i Łukasz RUSZNICA. How to look natural in photos. Wrocław-Londyn: Ośrodek Postaw Twórczych, Palm* Studios, 2021. ISBN 978-83-917373-5-4.
MAZUR, Adam. Galernicy wrażliwości. O najnowszej fotografii polskiej. Kwartalnik fotografia, t. 39/2012 (2012). ISSN 1509-9628.
RUSZNICA, Łukasz. Near infra. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych, 2011.
RUSZNICA, Łukasz. Najważniejszego i tak wam nie powiem. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN 978-83-928138-8-0.
RUSZNICA, Łukasz. Subterranean river. Warszawa: Fundacja Sztuk Wizualnych & Palm Studios, 2018. ISBN 978-83-62978-35-9.
ŚLIWCZYŃSKA-KUPIDURA, Aleksandra. Zdjęcia z pogrzebu. Kwartalnik fotografia, t. 35/2010 (2010). ISSN 1509-9628.

Vedoucí práce: BcA. Michał Szalast

Datum zadání práce: 30. 5. 2023

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je prvním pokusem o komplexní představení díla Łukasze Rusznicy, polského fotografa, kurátora a tvůrce fotografických knih. Popisuje umělcův životopis a jeho místo na polské a mezinárodní fotografické scéně. Důležité bylo představit vývoj jeho tvorby v průběhu let. Největší pozornost byla věnována fotografickým knihám, které Łukasz Rusznica vytvořil, neboť v podstatě pouze touto formou autor prezentuje svou tvorbu. Práce vycházela především z nalezených internetových zdrojů, z rozhovorů, které umělec poskytl, a ze záznamů jeho vystoupení na různých akcích a festivalech.

Klíčová slova:

fotograf, fotografická kniha, polská fotografie, současná fotografie, Vratislav, selfpublishing, LGBTQ+

ABSTRACT

This bachelor's thesis is the first attempt at a comprehensive presentation of the work of Lukasz Rusznica, a Polish photographer, curator and creator of photography books. It describes the artist's biography and his place on the Polish and foreign photographic scene. It was important to present the evolution in his work over the years. Most attention was devoted to the photographic books created by Łukasz Rusznica, since in general it is only in this form that the artist presents his work. The work is based primarily on sources found on the Internet, interviews given by the artist and records of his appearances at events and festivals.

Key words:

photographer, photography book, Polish photography, contemporary photography, Wrocław, selfpublishing, LGBTQ+

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatné a použil jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

Souhlas se zveřejněním

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

Poděkování

Děkuji Janině a Sophii za jejich trpělivost a pochopení.

Děkuji všem pedagogům a studentům ITF za těchto pět let fascinujícího dobrodružství.

Wrocław, 04.08.2023 r.

OBSAH

Obsah 6

Úvod 7

Kapitola I - Stručný životopis umělce 8

Kapitola II - Łukasz Rusznica - místo v polské fotografii a perspektiva umělce 11

Kapitola III – Nejvýznamnější Díla Łukasze Rusznicy 24

Smog 24

To nejdůležitější vám stejně neřeknu. 29

Toskana 37

European eyes on Japan | Japan today i Subterranean river 40

European eyes on Japan | Japan today 40

Subterranean river (Podzemní řeka) 45

How to look natural in photos 55

Seznam jmen 60

Bibliografie 61

Úvod

Když jsem se rozhodoval o tématu své bakalářské práce, chtěl jsem, aby to nebylo téma, které už bylo zpracováno v literatuře nebo v předchozích pracích na Institutu tvůrčí fotografie. Také jsem chtěl, aby mi téma bylo nějakým způsobem blízké. Napadlo mě, že by mohlo být zajímavé představit tvorbu Łukasze Rusznicy formou monografie. Tento fotograf, kurátor a tvůrce fotografických knih si získal značné uznání na polském trhu s uměním, ale dosud (pokud je mi známo) nebyla napsána žádná publikace nebo diplomová práce, která by se zabývala výhradně jeho tématem. Łukasz Rusznica navíc stejně jako já žije a pracuje ve Vratislavi. Měl jsem možnost ho poznat během svých kurzů v Centru tvůrčích postojů (Ośrodek Postaw Twórczych) a setkali jsme se také při návštěvách výstav v galerii „Miejsce Przy Miejscu 14", kterou vede. Vzhledem k tomu, že o umělci není v tištěných publikacích příliš mnoho informací, vycházel jsem při zpracování této práce především z četných článků publikovaných na internetu. Łukasz Rusznica ochotně poskytuje rozhovory a účastní se oborových setkání, které jsou publikovány v audio nebo video podobě. I ty pro mě byly cenným zdrojem informací - především pokud jde o inspiraci a zákulisí umělcovy tvorby.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první stručně popisuji umělcův životopis. Ve druhé představuji jeho činnost na pozadí polské a světové fotografické scény a pokouším se charakterizovat jeho dílo. Ve třetí popisuji jeho nejvýznamnější počiny v oblasti fotografie a tvorby fotografických knih. Záměrně jsem se rozhodl nerozvíjet nit týkající se činnosti Łukasze Rusznicy jako kurátora. Student ITF, kolega Witold Chocholski, v současné době připravuje diplomovou práci o Rusznicově galerii "Miejsce Przy Miejscu 14". Nepochybně podá vyčerpávající zprávu o umělcově činnosti v této oblasti.

KAPITOLA I - STRUČNÝ ŽIVOTOPIS UMĚLCE

Łukasz Rusznica, fotografie Lola Paprocka

Łukasz Rusznica se narodil v roce 1980 v Garwolině. První kroky ve fotografii udělal už na střední škole, ale v té době o tvorbě v této umělecké oblasti vážně neuvažoval. Rusznica plánoval studium režie na Filmové, televizní a divadelní škole v Lodži a začal fotografovat jako portfolio k přijímacím zkouškám. Nakonec se však rozhodl režii nestudovat a vystudoval kulturologii na Vratislavské univerzitě[1].

Když vypráví o svých fotografických začátcích, Rusznica žertem vzpomíná na jednu událost z jeho dětství: "*Když jsem byl malý, rodiče, aby zjistili, co mě čeká v budoucnosti, rozložili na podlahu různé předměty a požádali mě, abych si jeden z nich vybral. Prý jsem si vybral fotoaparát a láhev vína.*

[1] Rozhovor s umělcem.

Rodiče si mysleli, že se stanu budʼ fotografem, nebo knězem (protože přece existuje mešní víno). Něco na tom asi bylo, protože i když jsem se nestal knězem (říká se smíchem), nejvíce mě zajímá to, co je duchovní, a jak se tato spiritualita prolíná s fyzikalitou a tělesností."[2].

Na otázku, kdy se stal fotografem, nedokáže Łukasz Rusznica odpovědět jednoznačně. Nedokončil žádnou fotografickou školu. Vzpomíná: "*Myslím, že jsem navštěvoval několik kurzů u Filipa Zawady v Centru tvůrčích postojů (OPT) ve Vratislavi, ale už si přesně nepamatuji kolik. Asi je lepší to nepřiznat, protože nevím, jestli jsem za ně vůbec platil*". On sám v OPT také pracuje, nejprve se věnoval psaní návrhů a kancelářské práci. Kolem roku 2007 nebo 2008 tam také začal vyučovat ateliérovou fotografii spolu s již zmíněným Filipem Zawadou a Krzysztofem Solarewiczem.

V současné době vede galerii Miejsce Przy Miejscu 14, která je pobočkou OPT a sídlí na Strzeleckém náměstí ve Vratislavi. Jako kurátor spolupracoval s umělci jako např: Franek Ammer, Zdzisław Dados, Dominika Gęsicka, Lena Dobrowolska a Teo Ormond-Skeaping, Karol Grygoruk, Michał Łuczak, Lola Paprocka, Anna Orłowska, Paweł Starzec, Tomasz Tyndyk, Léonie Young[3].

Za zmínku stojí workshopy se známými osobnostmi ze světa fotografie, kterých se Łukasz Rusznica zúčastnil. v roce 2010 se zúčastnil workshopu vedeného JH Engströmem a slavným fotografem, členem agentury Magnum Antoinem d'Agatou. Vzhledem ke svému zájmu o téma fotografických knih se v roce 2017 zúčastnil workshopu "Book Case

---

[2] Ibidem.

[3] Łukasz Rusznica. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_Rusznica

Study", který pořádali Hester Keijser a Lewis Bush (v této době začal pracovat na fotografické knize "Subterranean River").

KAPITOLA II - ŁUKASZ RUSZNICA - MÍSTO V POLSKÉ FOTOGRAFII A PERSPEKTIVA UMĚLCE

V roce 2012. Adam Mazur napsal, že na polské fotografické scéně se objevil fenomén, že "jde o fotografické vidění, které, vycházejíc ze zkušenosti dokumentu, ji překračuje a vytváří jakýsi subjektivní, intimní příběh s uměleckým (spíše než přísně dokumentárním) rozmyslem.[4]" Do tohoto "fenoménu" byl zařazen i Łukasz Rusznica. Kromě něj patřili k tvůrcům "nové" fotografie té doby Witek Orski a Jan Zamoyski, Kuba Ryniewicz, Weronika Ławniczak, Dawid Misiorny, Lena Dobrowolska a Anna Orłowska. Adam Mazur tehdy také upozornil na to, že "Rusznicu lze postavit do souvislosti s novou fotografií, s umělci zabývajícími se problematikou sexuality a sexuálních menšin, ale je také možné na tyto fotografie nahlížet jako na pokus o přetavení tvorby fotografů zkoumajících citlivost mladých, heterosexuálních mužů.". Později Adam Mazur zařadil Łukasze Rusznicu také do proudu označovaného jako "citlivost", který se vyznačuje "novým posttilmánským pohledem na svět"[5].

Při pohledu na počátky tvorby Łukasze Rusznicy ("Smog", "To nejdůležitější vám stejně neřeknu") lze nalézt podobnosti s tvorbou Nan Goldin, Jurgena Tellera nebo Ryana McGinleyho. Ve své rané tvorbě fotografoval Rusznica především mezi svými známými, rodinou nebo přáteli. Na snímcích se objevují různá zobrazení každodenního života - od scén z pohřbu jeho dědečka přes přímou a obnaženou nahotu až po

[4] MAZUR, Adam. Galernicy wrażliwości: O najnowszej fotografii polskiej. („Galeristé citlivosti: O nejnovější polské fotografii.' Čtvrtletník FOTOGRAFIA) Kwartalnik FOTOGRAFIA. Września, 2012, 2012(39), 129-141. ISSN 1509-9628.

[5] MAZUR, Adam. Jak nie fotografować. Jak nie fotografować - SZUM [online]. Warszawa, 2016 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://magazynszum.pl/jak-nie-fotografowac/

sexuální scény. Umělec však opakovaně zdůrazňoval, že pro něj tyto fotografie nemají dokumentovat, ale zaznamenávat nebo vyvolávat určité stavy emocí či pocitů[6].

Je těžké si nevšimnout proměny, která v průběhu let nastala v díle Łukasze Rusznicy. Přechod od *násilné, přehnané verističnosti a někdy až agresivity* "To nejdůležitější vám stejně neřeknu" k nejnovějším poetickým, vyváženým a metaforickým dílům, jako jsou "Subterranean river" a "Všechna impétria padnou", lze vysvětlit především plynutím času, tedy tím, že je nyní prostě starší.[7]. Rusznica v této souvislosti říká: „*Rozhodně jsem byl víc naštvaný, rozzlobený a frustrovaný. (...) Je to deset let práce se sebou samým prostřednictvím fotografie. Bylo by to trochu děsivé, kdyby ta změna nebyla patrná. Ale Řeka... by nevznikla bez Nejdůležitějšího... nebo později Toskany. Vidím to všechno v jednom spektru, bez disonance nebo pocitu, že jsem něco popřel; spíš že něco neustále rozvíjím. Jsou to také velmi jednoduché věci; mohu si dovolit udělat něco klasického nebo tichého, protože jsem už udělal něco vulgárního. I když mám pocit, že tato "vulgarita" byla radostnější než to, co dělám teď. Sice hlasitější, ale radostnější (smích)"* [8]

Přestože dnes Rusznica obvykle fotografuje nalezené scény a situace ("Toskana", "Subterranean river"), nepovažuje se za dokumentárního fotografa. Jak sám zmiňuje v jednom rozhovoru: "*Nejsem dokumentární fotograf, nefotografuji 'realitu', mám blíže ke spisovateli, který operuje s*

---

[6] ŁUKASZ, Rusznica. A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą [online]. Warszawa: Fundacja Sztuki Polskiej ING, 2023 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f7vGcmRSVFo

[7] Interesuje mnie figura empaty. Rozmowa z Łukaszem Rusznicą [online]. Szum: Fundacja Kultura Miejsca, 2020 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://magazynszum.pl/interesuje-mnie-figura-empaty-rozmowa-z-lukaszem-rusznica/

[8] ibidem.

fikcí. Podle mě jsou to otázky, které byly z rozhovoru o fotografii dávno vymýceny"[9]. Když mluví o fotografiích, které pocházejí z jeho série "Subterranean River" (Podzemní řeka) a zobrazují rostliny pokryté fólií, zmiňuje se o nich: *"Jde mi spíše o barvu, o vizuální zážitek, který stimuluje vnímání. Zajímalo by mě, jestli si někdo zapamatuje jen jednu fotografii, jestli ho spustí jen jedna barva. Jak moc tyto snímky budují různé významy - právě proto, že se od sebe liší. Všimni si, jak se někdo snažil ty květiny zakrýt fólií, je to sepnuté kolíčky na prádlo. Je to určitá absurdita, směšnost, ale také gesto citlivosti-touha chránit tyto rostliny. Když fotografuji, zajímají mě takové věci víc než třeba vyprávění o médiu.*"[10].

Foto Łukasz Rusznica z knihy"Subterranean river"

[9] *Interesuje mnie figura empaty. Rozmowa z Łukaszem Rusznicą* [online], op. cit.

[10] ibidem.

Když popisoval, jak fotografuje, Rusznica zdůraznil: "*Fotografování je pro mě praxí. Je to práce se sebou samým na sobě. Není to forma autoterapie, stejně jako meditace není formou autoterapie, ale je to práce se sebou samým. Fotografování je jiný druh práce se sebou, protože vás nutí uspořádat si v hlavě určité významy a myšlenky*."[11]. Podstatou tvorby Łukasze Rusznicy se tak stalo spíše vyvolávání emocí a probouzení asociací než objektivní záznam skutečnosti.

Łukasz Rusznica v současné době pracuje na cyklu s pracovním názvem "Všechna impéria padnou". v ní volí podobnou fotografickou taktiku jako v případě "Podzemní řeky", tj. využívá kombinaci známých portrétů a mužských aktů s fotografiemi pořízenými v nalezených prostředích. Autor plánuje projekt představit v jeho konečné podobě na konci roku 2023. Mísení neinscenovaných zátiší, krajin a vnímaných detailů s režírovanými portréty se stalo pro autorovu tvorbu charakteristické.

V práci Łukasze Rusznicy vystupuje do popředí skutečnost, že prakticky všechny jeho dosavadní fotografické projekty byly externě zpracovány do podoby fotografických knih. Právě toto médium považuje autor za vrcholnou formu prezentace svých fotografií.

[11] Rozhovor s umělcem.

NEAR
INFRA

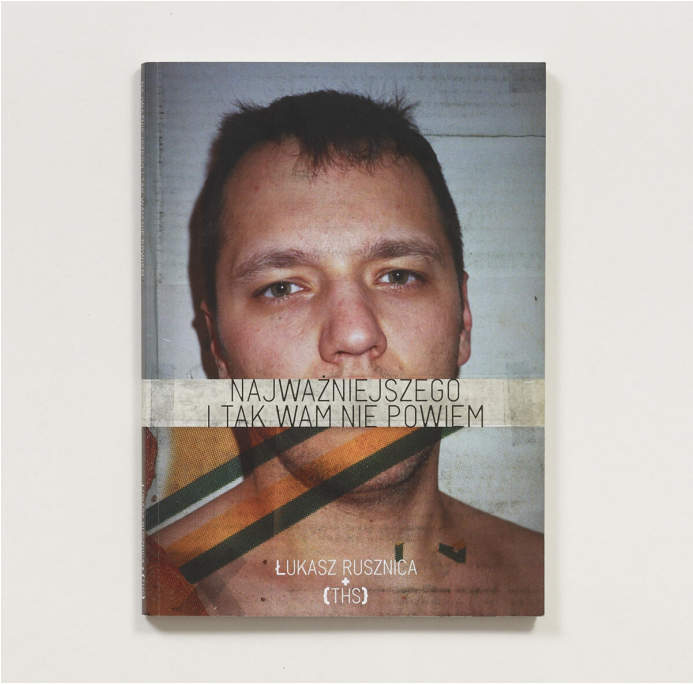
NAJWAŻNIEJSZEGO
I TAK WAM NIE POWIEM
ŁUKASZ RUSZNICA
(THS)

Łukasz Rusznica
smog

Obálky fotoknih, které vytvořil Łukasz Rusznica

Jeho fotografie se poprvé objevily v publikaci vydané společně s Waldemarem Pranckiewiczem s názvem „Fajnie by się temu przyjrzeć / Projekt ELPEWICZ” ("Bylo by hezké se na to podívat/ Project ELPEWICZ")[12]. První samostatná kniha Łukasze Rusznicy nesla název "Smog", a vyšla v roce 2010 v samonákladu. v pozdějších letech vydal následující položky se svými fotografiemi: " Near, Infra" (2011), "To nejdůležitější vám stejně neřeknu" (2013), "Toskana" (2015), "European Eyes on Japan" (2016), "Subterranean River" (2018). v roce 2020 vyšla kniha vytvořená s Beatou Barteckou z archivních fotografií z archivu Ústav národní paměti (polsky Instytut Pamięci Narodowej, IPN) „How to Look Natural in Photos” ("Jak vypadat přirozeně na fotografiích") a v současné době pracuje na knize s pracovním názvem "Všechna impéria padnou".

Fotografie Łukasz Rusznica, ze série "Všechna impéria padnou"

[12] Nomadic Focus [online]. 2009 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z WWW: http://www.prancek.superhost.pl/fatal/?paged=6&cat=17

Způsob, jakým Łukasz Rusznica pracoval na tvorbě svých fotografických knih, se v průběhu let vyvíjel. Ve svých prvních samostatných publikacích "Smog" a "To nejdůležitější vám stejně neřeknu" ponechal fotograf velkou volnost grafikům, se kterými v té době spolupracoval. v obou případech jim svěřil své fotografie a dal jim pouze volné návrhy ohledně očekávané podoby publikace. Grafici ovlivňovali nejen typografické či s tiskem související prvky, ale také editovali jim předložené fotografie. Teprve na prvních návrzích se fotograf zapojil do tvorby knih a rozhodoval o jejich konečné podobě[13].

Při tvorbě dalších publikací "Toskana " a "Subterranean river" se Rusznicův vztah s grafikem změnil. Řazení a úpravy fotografií byly předem vynuceny fotografem. Měl již předem stanovenou vizi, jak by měly fotografie na sebe vzájemně působit, například jakou velikostí nebo umístěním na stránkách. Přenesení jeho představ do podoby knihy jako objektu měl pokaždé na starosti grafik. Rusznica zdůrazňuje, že kniha působí na diváka nejen na úrovni fotografie, ale také fyzicky - důležitá je tloušťka a textura papíru, formát, použitá typografie, technika tisku nebo barevná paleta[14]. Za zmínku stojí také to, jak velkou pozornost věnuje fotograf technickým aspektům svých publikací. Z tohoto důvodu se Rusznica domnívá, že knihy by měly být vytvářeny kolektivně. Autor zdůrazňuje, že problematika přípravy publikace pro tisk a barevné korekce mohou ovlivnit celkové vnímání díla. Proto v současné době kromě grafičky Joanny Jopkiewiczové vždy spolupracuje se specialistou na přípravu fotografií pro tisk - Krzysztofem Krzysztofiakem. Tento způsob práce umožňuje zdokonalit všechny aspekty

---

[13] ŁUKASZ, Rusznica. A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą, op. cit.

[14] LEGENDŹ, Katarzyna. BOOKTALK: Łukasz Rusznica, Subterranean River [Podcast]. Paper Beats Rock. Dostupné také z WWW: https://podcasts.apple.com/gb/podcast/1-booktalk-%C5%82ukasz-rusznica-subterranean-river/id1388255108?i=1000412667655

publikace - od úpravy fotografií až po grafický návrh a předtiskovou přípravu.

Jako autor fotografických knih vytváří Łukasz Rusznica také publikace, které nejsou tvořeny jeho fotografiemi. v roce 2020 vydal společně s Beatou Barteckou knihu "How to Look Natural on Pictures". Vznikla z fotografií z archivu Ústavu národní paměti.

Ačkoli se tato práce zaměřuje na osobu Łukasze Rusznicy jako fotografa a tvůrce i vydavatele fotografických knih, nelze přehlédnout, že tento umělec denně pracuje také jako kurátor.

Rusznica se této role poprvé ujal v roce 2010, kdy společně s Filipem Zawadou kurátoroval výstavu "Někteří si myslí, že jsme oškliví" ve vratislavském Studiu BWA. Od roku 2014. Łukasz Rusznica působí jako kurátor na denní bázi v galerii Miejsce Przy Miejscu na Strzeleckém náměstí ve Vratislavi. Tato galerie je pobočkou Centra tvůrčích postojů. Mezi autory, kteří vystavovali v "Miejsce Przy Miejscu" a s nimiž Rusznica spolupracoval, lze zmínit umělce a umělkyně, jako např: Jacek Fota ("PKIN"), Tomek Tyndyk ("Szczelina"/ „Mezera”), Tadeusz Chudy ("Kinky"), Krzysztof Solarewicz ("Uśpiłem czarnego kota"/ „Uspal jsem černou kočku”), Wojtek Sienkiewicz ("Jak zrobiłem ulicę Oławską"/ „Jak jsem vytvořil Oławskou ulici”), Paweł Starzec ("Makeshift"), Agnieszka Gotowała („Jestem swoim domem”/ "Jsem svým domovem"), Anna Orłowska ("Futerał") nebo Marta Szymanowska ("Hydra").

Tiskové materiály OPT, https://opt-art.net/en/miejsce-przy-miejscu/

Jak sám zdůrazňuje, když je kurátorem, je pro něj důležité kontrolovat formální stránku produkce a pomáhat tak budovat vyjádření. Důležité je, že se má jednat o vyjádření umělce, nikoliv Łukasze Rusznicy jako kurátora - což ve vztahu umělec-kurátor není vždy samozřejmé. Rusznica je také do značné míry zodpovědný za reklamu výstav i za jejich produkci - tedy za výběr osvětlení, dekorací nebo barev stěn. Podle jeho názoru je produkce

velmi důležitým prvkem každé výstavy, protože je jedním z nástrojů pro vytváření pocitu významu[15].

Pohled na výstavu Caroline Tompkins v galerii Miejsce przy Miejscu, fotografie Alicja Kielan

Kurátorská práce Łukasze Rusznicy se neomezuje pouze na pořádání výstav. Pomáhá také ostatním fotografům vytvářet fotografické knihy. Za zmínku stojí kniha Agaty Kalinowské "Yaga", kterou vydalo nakladatelství BWA ve Vratislavi. Łukasz Rusznica pomáhal autorce při úpravě a řazení materiálu a také se na ní podílel kurátorsky. Stejně tak spolupracoval s fotografkou Monikou Orpik na její knize “Stepping Out Into This Almost Empty Road”, kterou vydalo nakladatelství OPT ve Vratislavi v roce 2022.

[15] *Interesuje mnie figura empaty. Rozmowa z Łukaszem Rusznicą* [online], op. cit.

Díky své úspěšné kurátorské práci byl Łukasz Rusznica v roce 2021 pozván jako programový ředitel 11. ročníku festivalu TIFF ve Vratislavi[16]. v té době byl také spolu s Agnieszkou Olszewskou kurátorem výstavy "Stan wyjątkowy”/ „Stav nouze", která byla představena v rámci hlavního programu festivalu a na níž byla k vidění díla takových autorů, jako jsou Weronika Gęsicka, Rafał Milach, Agata Kalinowska a Agata Grzybowska.

Pohled na výstavu "Stav nouze", fotografie Jerzy Wypych

[16][online]. [cit. 2023-07-10]. Dostupné z WWW: https://web.archive.org/web/20211209083510/http://tiff.wroc.pl/en/polski-festiwal/tiff-festival-team/

Kapitola III – Nejvýznamnější Díla Łukasze Rusznicy

Smog

Obálka knihy „Smog“ Łukasze Rusznicy

Jak jsem se již zmínil v této práci, Łukasz Rusznica používá fotografickou knihu především jako médium pro prezentaci svých fotografií. Prvním autorovým seriózním přístupem k této formě prezentace fotografií byla kniha "Smog". Rusznica ji vydal v roce 2010 vlastním nákladem v nákladu 50 kusů. Grafickou úpravu měl na starosti Marcin Kuligowski. Kniha má 60

stran a byla vytištěna digitálním tiskem. Kniha vyšla v době, kdy v Polsku získávala na popularitě myšlenka samovydávání knih (ve stejné době vyšly knihy jako „Western" Kuby Dąbrowského, „Przedwiośnie" („Časné jaro") Karoliny Zajączkowské nebo „Polskie Sumo" („Polské sumo") Katarzyny Sagatowské)[17].

Łukasz Rusznica zdůrazňuje, že práce na fotografické knize „Smog" ho o tomto způsobu prezentace fotografie hodně naučila. Tehdy (když poprvé investoval do vydání knihy více peněz) si uvědomil, že při práci na publikaci nelze myslet jen na fotografie, ale na celou knihu jako na fyzický objekt. Jak záleží na tom, na jakém papíře je vytištěna, jak volba způsobu prezentace jednotlivých fotografií může dramaticky změnit vnímání díla (už jen proto, že způsob spojení stránek může zneviditelnit důležité detaily fotografií)[18].

Kniha představuje sérii fotografií, které jsou záznamem života LGBTQ+ komunity v nočních klubech ve Varšavě a Vratislavi. Fotografie, zachycené v estetice "momentek", byly pořízeny především v dnes již neexistujícím klubu "Saturator" během takzvaných "queer party"[19].

Fotografie byly pořízeny s bleskem. Blesk zde podle mého názoru plní dvě důležité role. Zaprvé, z temnoty tanečního klubu zvýrazňuje detaily a scény, které by za normálních okolností nebyly vidět. Na Rusznicových fotografiích blesk takříkajíc "obnaží" všechny detaily v záběru, čímž se důležitými protagonisty fotografií stávají nejen osoby zobrazené

---

[18] ŁUKASZ, Rusznica. *A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą* [online]. op. cit.

[19] SZABELSKI, Tytus. Łukasz Rusznica, "Smog" (2010). *Blok Magazine* [online]. Varšava: Nadace BLOK, 2020, 20.06.2020 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z http://blokmagazine.com/lukasz-rusznica-smog-2010/

v popředí, ale i ty daleko v pozadí. Za druhé, použití intenzivního záblesku umožnilo autorovi "zmrazit" pohyb. Díky tomu jsou postavy často zmrazeny v nepřirozených pózách, v jejich tvářích se objevují grimasy, vzrušení nebo smích. Pozoruhodná je také přímá metoda fotografování. Autor je velmi blízko zobrazovaným událostem. Rozostření nebo volné rámování jsou jen některé z indicií, že autor byl zároveň aktivním účastníkem zaznamenávaného příběhu.

Stránky z knihy „Smog“ Łukasze Rusznicy

Ačkoli by se prezentovaná série pro diváka dala označit za fotografický dokument, sám autor ji za takovou nepovažuje. Během online setkání které organizovala Nadace polského umění ING Łukasz Rusznica zdůraznil, že "Smog" ukazuje to, co ho v té době fascinovalo - vše, co souvisí s tělem a sexualitou. Tehdy mu bylo jedno, kdo konkrétně je na fotografii, zajímalo ho, jaké emoce fotografie vyvolává[20]. Při tvorbě knihy pro něj bylo důležité, aby to nebyla kniha o pařbách, ale kniha o "*tělech, která interagují s jinými těly, o únavě, o přemáhání, o tom okamžiku, který se děje tak intenzivně, že nám spadnou masky, že se přestaneme ovládat. (...) Tělo a gesto byly mou obsesí, kterou jsem se zabýval*."[21]. Výše uvedený kontext poskytuje trochu jiný pohled na výše uvedenou knihu. Fotografie, které tvoří sérii "Smog", již nelze považovat za dokument, ale za výtvor, jehož "stavebními kameny" se staly fotografie pořízené v nalezených a neinscenovaných situacích (což bude charakteristické pro další tvorbu Łukasze Rusznicy).

[20] ŁUKASZ, Rusznica. *A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą* [online]. op. cit.

[21] Ibidem.

TO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ VÁM STEJNĚ NEŘEKNU.

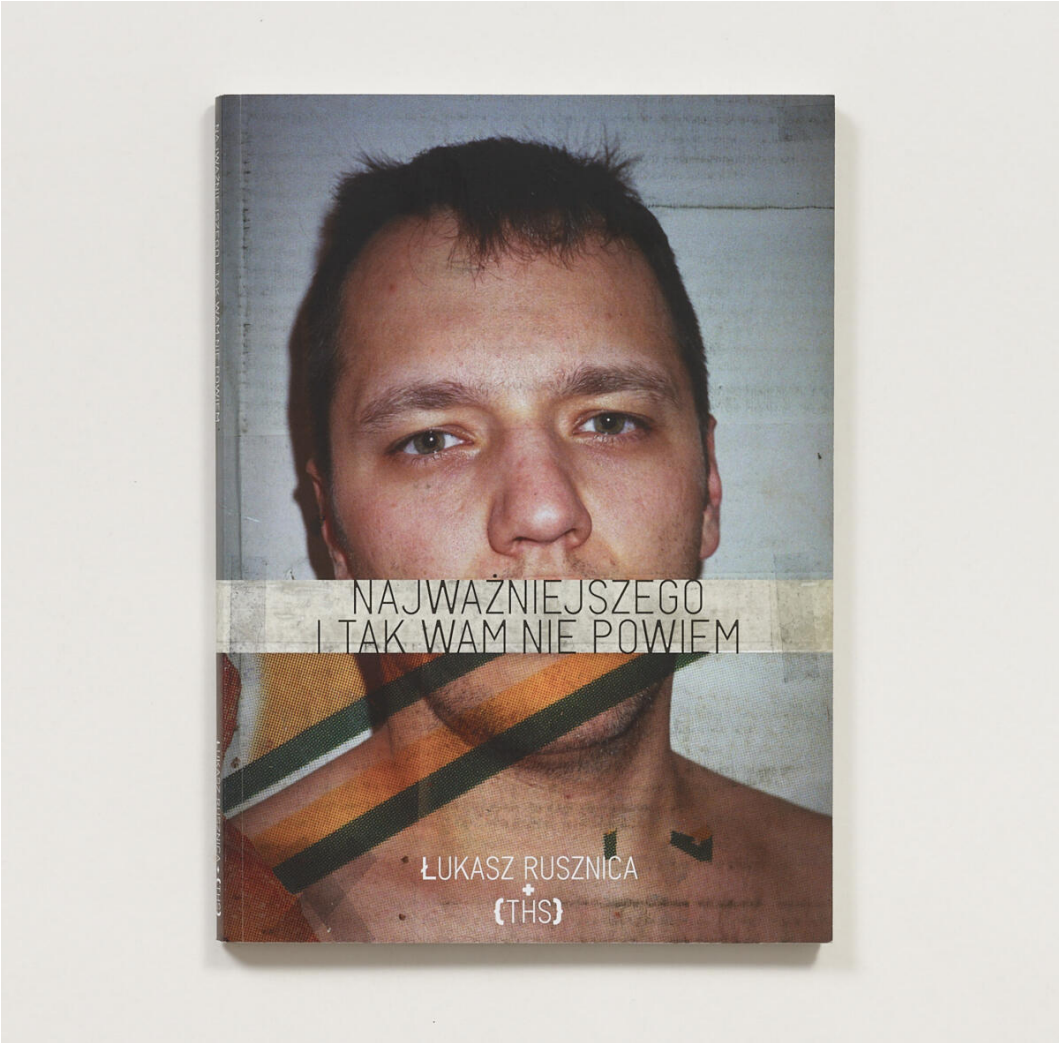

Obálka knihy „To nejdůležitější vám stejně neřeknu" Łukasze Rusznicy

"Najważniejszego i tak wam nie powiem" („To nejdůležitější vám stejně neřeknu")[22] je fotografická kniha Łukasze Rusznicy, která mu přinesla uznání a umožnila mu dostat se do povědomí širší veřejnosti. Byla označena za "*jednu z nejdůležitějších současných polských knih o gayích a queerech*"[23]. Kniha je autobiografickým vizuálním esejem prokládaným

[22] RUSZNICA, Łukasz. Najważniejszego i tak wam nie powiem. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN 978-83-928138-8-0.

[23] SZABELSKI, Titus. Łukasz Rusznica, "Najważniejszego i tak wam nie powiem". op. cit.

texty kritiků a teoretiků fotografie[24]. Mezi fotografiemi prezentovanými v knize jsou i takové, které zachycují autorův rodinný život[25], život v nočních klubech, ale i sexuální scény zbavené jemnosti a příběhy o vztazích mezi muži. Kniha prolamuje tabu týkající se zkoumání tématu homosexuality, sexuality a intimity v polském umění.

Kniha vyšla v roce 2012 v nakladatelství Miligram a Centru tvůrčích postojů ve Vratislavi v nákladu 500 výtisků. Poprvé byla představena širšímu publiku na skupinové výstavě s názvem "Někteří si myslí, že jsme ošklivi", kterou uspořádalo Centrum pro tvůrčích postojů ve Vratislavi. Tehdy byla vystavena v podobě modelu.

"To nejdůležitější vám stejně neřeknu" je výsledkem spolupráce Rusznicy s německým grafikem Thomasem Schostockem (ths), který se postaral nejen o její projekt, ale byl také editorem fotografií. Fotograf mu dal volnost při použití fotografického materiálu[26]"(...) [Rusznica - doplnění. M.P.] *předal fotografie grafikovi s návrhem souvislostí. nicméně dával volnost, pokud jde o rozvržení, měřítko, množství juxtapozice rytmu, další vizuální prvky*" [27]. Autory textů jsou Eric Tcheou, Waldemar Pranckiewicz a Krzysztof Solarewicz. Na rozdíl od předchozích publikací byla vytištěna ofsetovou technologií, má formát blízký A4 a obsahuje 132 stran v měkké vazbě. Za zmínku stojí, že fotografie prezentované v knize byly představeny také během Měsíce fotografie v Krakově v rámci sekce

---

[24] Ibidem.

[25] ŚLIWCZYŃSKA-KUPIDURA, Aleksandra. Zdjęcia z pogrzebu. *Kwartalnik fotografia*, t. 35/2010 (2010). ISSN 1509-9628.

[26] Łukasz Rusznica, " Najważniejszego i tak wam nie powiem". [online]. 2021 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z WWW: https://vimeo.com/539765984

[27] PRANCKIEWICZ, Waldemar. In: RUSZNICA, Łukasz. Najważniejszego i tak wam nie powiem. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych,2012. ISBN 978-83-928138-8-0.

ShowOFF a jako výstava s názvem „Wydech” ("Výdech"), jejímiž kurátory jsou Janek Zamojski a Witek Orski.

Jak autor zdůrazňuje, kniha "To nejdůležitější vám stejně neřeknu" vznikla jako reakce na rodinná alba, která *obsahují všechny nejlepší vzpomínky a všichni se v nich usmívají.*[28] Rusznica se chtěl od tohoto způsobu zobrazování života odklonit. Album vytvořil s použitím opačné strategie - neukazuje nutně věci, které bychom normálně chtěli v rodinném albu ukázat. Fotograf otevřeně přiznává, že se zaměřil na věci trapné, obtížné, násilné nebo i vulgární.[29] Na jedné straně kniha ukazuje typické rodinné fotografie autorových příbuzných a přátel, na straně druhé představuje fotografie sexuálních aktů, které někdy hraničí s pornografií.

[28] Ibidem.

[29] Ibidem.

Stránky z knihy „To nejdůležitější vám stejně neřeknu“ Łukasze Rusznicy

"To nejdůležitější vám stejně neřeknu" není podle mého názoru dokumentární fotografické dílo, i když je tak někdy diváky a kritiky vnímáno[30]. Autor si pohrává s konvencí "*pokřiveného pamětnického* alba"[31] a na dalších stránkách knihy možná nutně nepředkládá příběh svého života, jak by si divák intuitivně přál. Jak upozorňuje Eric Tcheou v jednom z textů v knize: "*Jsou ve světě přesyceném fotografiemi snímky, které nám Łukasz Rusznica předkládá, skutečnější, nebo falešnější než reklamní fotografie, které nás obklopují? Ve skutečnosti je možná okouzlujícím*

[30] DĄBROWSKI, Michał. Wrażliwe pokolenie – intymność w fotografii współczesnej [online]. CULTURE.PL: Institut Adama Mickiewicze, 2018, 2018 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z WWW: https://culture.pl/pl/artykul/wrazliwe-pokolenie-intymnosc-w-fotografii-wspolczesnej

[31] TCHEOU, Eric. In: RUSZNICA, Łukasz. Najważniejszego i tak wam nie powiem. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN 978-83-928138-8-0.

andělem, ale z nějakého ďábelského důvodu chce, abychom uvěřili opaku, a pomocí chytrého střihu konstruuje postavu, která neexistuje.[32] . Obcování s Rusznicovou knihou může v divákovi v prvním okamžiku vyvolat nepříjemné pocity nebo neklid - protože *cítíme velkou touhu dát přesný význam takovému druhu fotografií, jaké Łukasz pořizuje"*[33]*.* Podle mého názoru však stojí za to (jak upozorňuje sám fotograf) přistupovat k tomuto dílu jako k dílu otevřenému interpretaci a podléhajícímu úvahám o tom, co je to rodina, láska, něha, intimita či sexualita.

Za zmínku stojí také přijetí knihy "To nejdůležitější vám stejně neřeknu" uměleckou kritikou. Adam Mazur je toho názoru, že autor v této knize "*překračuje vizuální normu, kterou pro přítomnost homoerotiky v prostoru výtvarného umění stanovili Karol Radziszewski, Oiko Petersen, Karolina Breguła, Maciej Osika a další soft-core umělci", a* fotografie prezentované v knize označuje za "*gay, nebo - excusez le mot - teploušský hardcore*"[34]. Citované výroky Adama Mazura však nepředstavují negativní kritiku Rusznicy. Srovnává jeho dílo s knihami, které v té době vydali Kuba Dąbrowski (Western, 2011 a Sweet Little Lies, 2012), Krzysztof Pacholak (Pretty Sweet, 2012), Filip Zawada („Drewniane gody”/ „Dřevěné výročí”, 2011) a ziny vydané kolektivem Czułość. Dochází k závěru, že *Rusznicova zkušenost možná není extrémní (...), ale zdá se, že vybočuje z plochého pozadí polské emo-fotografie, kterou vytvářejí heterosexuální umělci"*[35]*.*

---

[32] Ibidem.

[33] Ibidem.

[34] MAZUR, Adam. Galernicy wrażliwości: O najnowszej fotografii polskiej, op. cit.

[35] Ibidem.

Stránky z knihy „Western“ Kuby Dąbrowského

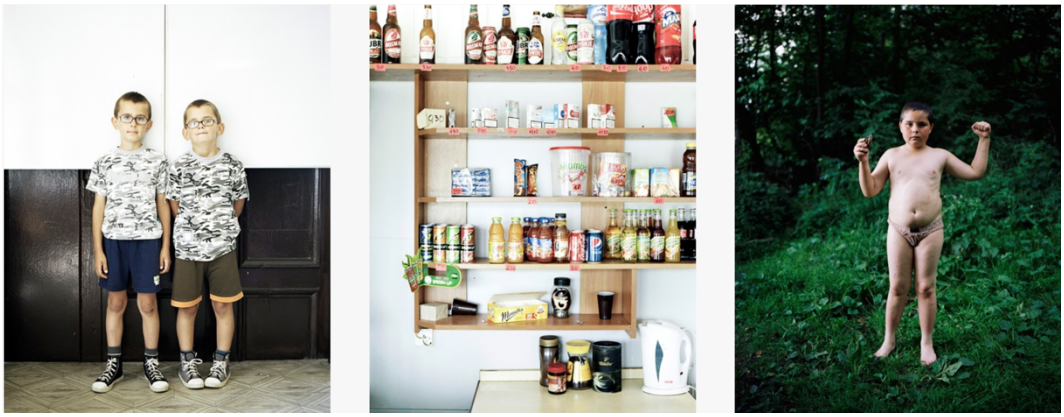

Fotografie ze série „Pretty sweet“ Krzysztofa Pacholaka

Dále Mazur také uvádí, že Rusznica *je nekompromisní, místy až pornografický, posouvá zážitek intimity, zamilovanosti a ztracenosti, užívání a využívání na hranici možností.* Podle mého názoru je těžké nesouhlasit s kritikem, že je marné hledat mezi polskými umělci (a zejména

fotografy) ty, kteří tak bezprostředně prezentují události vlastního života a zbavují je, alespoň na první pohled, jakéhokoli tajemství.

TOSKANA

Obálka knihy „Toskana" Łukasze Rusznicy

Toskana je fotografická kniha Łukasze Rusznicy vydaná vlastním nákladem v nákladu pouhých 10 kusů. Prvotní návrh vznikl v rámci workshopu vedeného Honzou Zamojským.

Název knihy, Toskana, je vymyšlený, je to polonizovaná varianta původního názvu italského regionu. Toskánsko, které představuje Łukasz Rusznica, nemá nic společného s idylickým obrazem zvlněných polí, vinic nebo charakteristické architektury.

Z popisu knihy na webových stránkách fotografa se dozvídáme, že *autor zde vystupuje jako naštvaný nebo neschopný turista, který fotografuje prázdné sklady, rohože na prádlo v noci, kolemjdoucí. Umělecká díla: malířství, sochařství, architektura, ho nezajímají o nic méně než turisté, kteří si mapují svůj itinerář a pečlivě dokumentují italské zajímavosti. Dědictví evropské kultury, skryté za zdmi muzeí a galerií, je pouhou kulisou pro současné hrdiny, jejichž původ nejsme schopni identifikovat*[36]*.* Autor použil zkreslení, aby představil něco, co je a zdá se nám známé, a přesto to není.

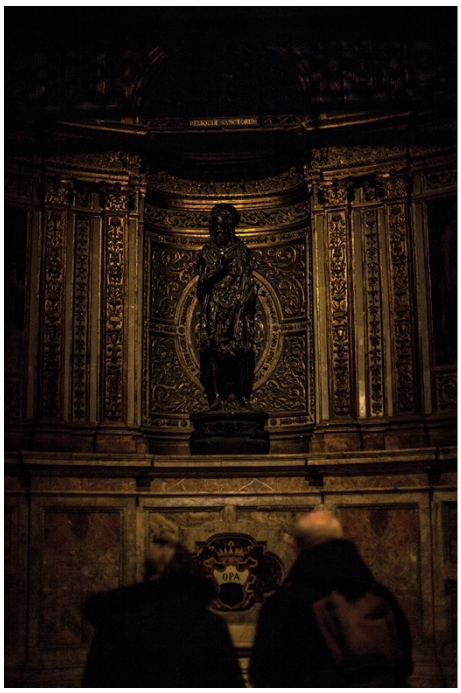

[36] https://lukaszrusznica.com/portfolio/toskana/

Fotografie Łukasz Rusznica z knihy „Toskana“

Na 100 stranách knihy nějakým způsobem konfrontuje Łukasz Rusznica historii a to, co je klasické - architekturu a umění - s tím, co je současné. *"Toskánsko je pro mě o tom, že my jako Evropa jsme tak trochu mrtvola. Že už máme jen pomníky. Že žijeme příliš v minulosti, utápíme se v dějinách, zatímco život už je někde jinde. v knize jsou kromě fotografií architektury, památek, muzejních exponátů nebo lidí, kteří dělají nějakou tradiční práci, také fotografie s nově příchozími do Evropy, s přistěhovalci. To představuje něco skutečného. Všechny tyto historické artefakty je třeba konfrontovat s tady a teď, aby dostaly nový význam."*

Z hlediska estetiky a ztvárnění ji lze považovat za "most" mezi autorovou ranou tvorbou (knihy „Smog”, „To nejdůležitější vám stejně neřeknu”) a pozdějšími díly, jako je například „Podzemní řeka”. Łukasz Rusznica se distancuje od fotografovaných objektů, z role aktivního účastníka zobrazovaných scén se stává jejich nezúčastněným pozorovatelem. Zároveň se jakoby na okraji objevují i osobní motivy a erotika. Odkaz na scénu LGBTQ+ umělců, z níž Rusznica vychází, zde však již není tak patrný.

I když je možné v některých snímcích nalézt osobní či homoerotické motivy, Rusznica tak činí méně doslovně a ponechává je spíše ve sféře podbízivosti (jeho dřívější práce, zejména "To nejdůležitější vám stejně neřeknu", by mohly být vnímány jako hraničící s pornografií).

EUROPEAN EYES ON JAPAN | JAPAN TODAY I SUBTERRANEAN RIVER

EUROPEAN EYES ON JAPAN | JAPAN TODAY

Obálka knihy „European eyes on Japan ” Łukasze Rusznicy

V roce 2016. Lukasz Rusznica se zúčastnil projektu "European eyes on Japan | Japan today", který probíhá od roku 1999. v rámci tohoto projektu jsou do Japonska zváni fotografové působící v Evropě, aby pro potomky

zachytili snímky z různých prefektur Japonska, současné Japonce a jejich život. Jak uvádějí organizátoři programu, kolekce má být pro Japonce příležitostí znovu se seznámit s aspekty jejich každodenního života, které mají tendenci přehlížet, a pro Evropany záminkou k prohloubení jejich porozumění Japonsku [37] .Projektu se dosud zúčastnila řada známých evropských fotografů, například Mark Power, Dita Pepe, Max Pinckers, Martin Kollar a Alexander Gronsky. Zbývá vyfotografovat přibližně 10 prefektur, poté bude program ukončen. Fotografování prefektury Kagawa, která se nachází na ostrově Šikoku, připadlo na Łukasze Rusznicu a španělského fotografa Jona Cazenaveho. Autoři měli při fotografování naprostou volnost, nebyl jim vnucován žádný konkrétní přístup k tématu. Jediným stálým pojítkem mezi všemi rezidenčními pobyty fotografů v Japonsku v rámci výše uvedeného programu je to, že jejich vyvrcholením je vydání fotografického alba složeného z fotografií pořízených během rezidenčního pobytu a pak výstava. Všechna alba jsou vydávána v jednotném designu a formátu, takže dohromady tvoří kolekci zobrazující celé Japonsko.

Během rezidence pracoval Łukasz Rusznica dvojím způsobem - jednak připravoval materiál pro publikaci v rámci projektu European Eyes on Japan, jednak fotografoval s přesvědčením, že snímky budou použity k vytvoření rozsáhlejší fotografické knihy (která později vznikla pod názvem Subterranean River, o níž se zmíním později v této práci).

Původně autor předpokládal, že se před cestou záměrně nebude připravovat, ani se nebude učit nic v japonštině, aby se při fotografování odřízl a byl jen sám se sebou. Kurátorka, která na projekt dohlížela, mu

---

[37] Fotografický projekt "European Eyes on Japan / Japonsko dnes [online]. 2010 [cit. 2023-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.eu-japanfest.org/n-english/project/japantoday/

však doporučila, aby si fotograf našel alternativní plán.[38].Když před cestou hledal inspiraci pro svůj projekt, začal Łukasz Rusznica číst o japonské estetice a folklóru. Poté narazil na rytiny zobrazující Yōkai - mýtické bytosti - monstra nebo duchy vyskytující se v japonské mytologii a lidových tradicích. Tento pojem má velmi široký význam; podle japonské víry se tyto bytosti mohou zjevovat jako duchové, přízraky, ale také v podobě jevů, lidí, rostlin, zvířat a dokonce i předmětů denní potřeby[39]. To se svým způsobem stalo inspirací pro autorovy pozdější fotografie.

Jak upozorňuje Mikiko Kikuta, v *Japonsku se bohové nacházejí ve všem pod sluncem, vždy existovala i druhá stránka této všudypřítomnosti: ti, kteří jsou vnímáni negativně, se mohou stát Yōkai. Tato myšlenka dvou stran téže mince je zajímavá i při dekódování Łukaszova díla při této příležitosti, protože stejná myšlenka platí i pro Kagawu. (...) Łukasz se snadno pohybuje mezi přední a zadní stranou, božstvy a monstry, starověkem a modernou, přírodou a civilizací, tímto světem a záhrobím, každodenním životem a říší duchů a dokáže představit "Kagawu" jako hranici mezi nimi.*[40] Na dvaceti fotografiích Rusznica zobrazuje lidi, zvířata, zátiší nebo rostliny. Všechny je lze interpretovat právě jako Yōkai. Pět černobílých pózovaných portrétů představuje pět duchů - Ittan-momen, Kitsune, Oni, Rokurokubi a Kappa. Autor vyzval modely, aby se vžili do rolí jednotlivých yōkai - bytosti s devíti ocasy, listu, který číhá na člověka, aby ho uškrtil, nebo démona, jehož hlava se mohla od těla vzdálit na

---

[38] LEGENDŹ, Katarzyna. BOOKTALK: Łukasz Rusznica, Subterranean River [Podcast], op. cit.

[39] Yokai. In: Wikipedia: svobodná encyklopedie [online]. San Francisco (Kalifornie): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: Wikipedie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Y%C5%8Dkai

[40] KIKUTA, Mikiko. In: *European Eyes on Japan* / *Japan Today vol. 18*. Tokio: EU-Japan Fest Japan Comittee, 2016.

neomezenou vzdálenost. Další snímky ponechávají téma yōkai v oblasti tajemství. Vždyť temný strom, který otevírá publikace, může být jen obyčejná rostlina pozorovaná v noci, nebo může skrývat jednoho ze stovek či tisíců duchů, o nichž Japonci věří, že se skrývají v jejich okolí.

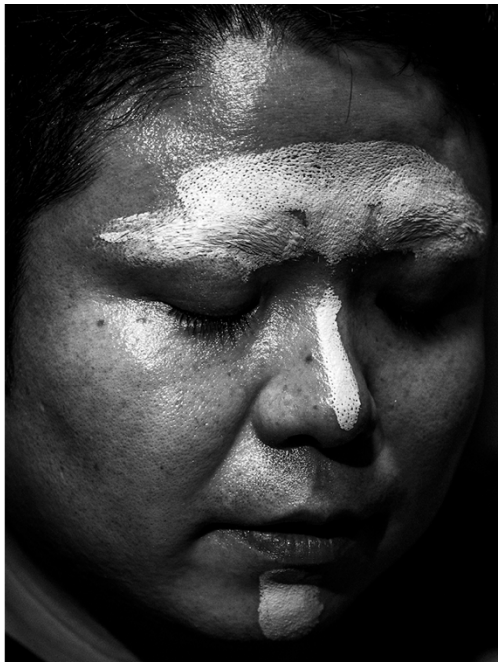

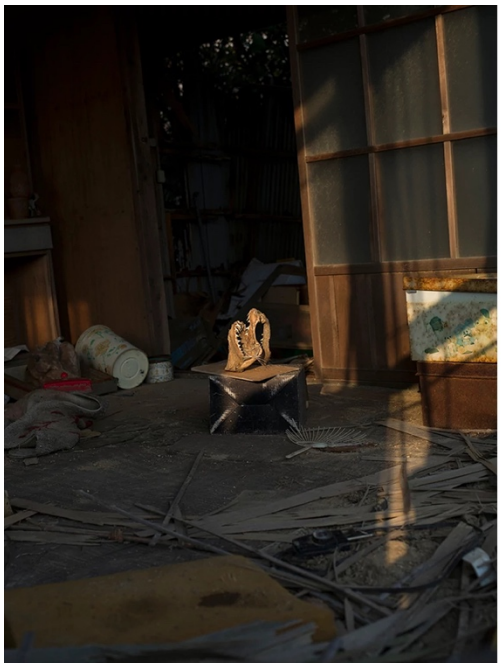

Fotografie Łukasz Rusznica, z knihy „European eyes on Japan“

Japonský projekt, na kterém se Łukasz Rusznica podílel, vyvrcholil v Polsku výstavou. Ta byla uspořádána v galerii BWA Studio ve Vratislavi pod názvem „Sometimes the border is thin (European Eyes on Japan)" ve dnech 1. až 11. září 2016. Kurátorkou výstavy byla Mikiko Kikuta[41].

Fotografie pořízené během rezidence získaly v roce 2017 cenu Griffin Art Space za nejlepší autorské portfolio prezentované během každoroční přehlídky portfolií v rámci festivalu Měsíc fotografie v Krakově[42].

[41] Rivers&Roads: On the road [online]. TIFF, 2016, 2016 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: doi:https://tiff.wroc.pl/wp-content/uploads/2016/07/European-Eyes-on-Japan-ENG.pdf

[42] ŁUKASZ RUSZNICA S CENOU GRIFFIN ART SPACE - LUBICZ 2017! [online]. Wrocław: Centrum tvůrčích postojů [cit. 2023-07-05]. Dostupné z: Umělecká galerie v Brně: https://opt-art.net/lukasz-rusznica-z-nagroda-griffin-art-space-lubicz-2017/

SUBTERRANEAN RIVER (PODZEMNÍ ŘEKA)

Obálka knihy „Subterranean river“ Łukasze Rusznicy

Výsledkem japonské cesty Łukasze Rusznicy je také fotografická kniha Subterranean River („Podzemní řeka”), která je dnes nejuznávanějším samostatným dílem tohoto umělce.

Během projektu European eyes on Japan přivezl Łukasz Rusznica obrovské množství fotografií. Už během pobytu v Japonsku věděl, že by z nich rád vytvořil autorskou fotoknihu, ale potřeboval čas – odložil je do archivu a vrátil se k nim asi po roce, aby je upravil[43].

[43] ŁUKASZ, Rusznica. *A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą* [online], op. cit.

V roce 2017 se Rusznica zúčastnil workshopu Book Case Study, který vedli Hester Kejiser a Lewis Bush. Během tohoto workshopu si autor uvědomil, že při práci s fotografiemi potřebuje změnit perspektivu - tj. že je třeba zaujmout pohled čtenáře. Jak sám přiznává, u předchozích projektů "přeléval na papír své vlastní zážitky", při práci na "Podzemní řekou" to změnil a snažil se knihu vytvořit především s ohledem na čtenáře. Kniha obsahuje také odkazy na Rusznicovu dřívější tvorbu[44].

Knihu "Podzemní řeka" vydala v roce 2018 Nadace vizuálního umění a Palm Studios v nákladu 500 výtisků. Grafickou úpravu měla na starosti Joanna Jopkiewicz, zatímco přípravu fotografií pro tisk obstaral Krzysztof Krzysztofiak. Autorkou textu je Olga Drenda. Kniha byla vytištěna ofsetovou technologií. Umělec a grafička použili řadu zajímavých formálních postupů; snažili se, aby kniha fungovala také jako fyzický objekt, který lze vnímat také pomocí hmatu a čichu. Některé stránky knihy jsou vyrobeny z červeně barveného papíru a byly potištěny tmavě modrým pigmentem. Jiné stránky jsou menšího formátu a jsou vyrobeny z tenkého, jemného papíru. Protože jedním z témat knihy je také příroda, byly pro knihu vybrány ekologické papíry. Velmi důležitým aspektem byla textura papírů, které se v knize objevují[45].

Olga Drenda v textu, který je součástí knihy, klade řečnickou otázku: "*Evropan jede do Japonska, jak banální může být toto téma?". Protože bylo již tolikrát zpracováno, často z perspektivy nebezpečně blízké orientalismu*

---

[44] v knize "Podzemní řeka" je volba červené a tmavě modré barvy jako hlavních akcentů přímým odkazem na knihu "Near, Infra", která byla vydána vlastním nákladem v roce 2011 (tyto malé publikace velikosti sešitu se dnes označují také jako "ziny"). Vyšla ve velmi omezeném nákladu 30 výtisků (ani autor v současnosti nevlastní jediný exemplář).

[45] LEGENDŹ, Katarzyna. BOOKTALK: Łukasz Rusznica, Subterranean River [Podcast], op. cit.

nebo snaze o lacinou exotiku, zdá se být vyloženě riskantní se touto cestou znovu vydat. Rusznica však z konfrontace vychází s obrannou rukou. Jeho vize Japonska v podání přírody, spirituality a mystiky nemá nic společného s typickým a prozřetelným obrazem této země v naší části světa. Fotograf využil městské prostory a obrazy přírody jako záminku ke zkoumání témat spirituality a náboženství/ víry v dnešní měnící se společnosti.

Stránky z knihy „Subterranean river“ Łukasze Rusznicy

Paweł Bąkowski o fotografiích Łukasze Rusznicy uvedených v knize píše: "*Folklór, krajina nebo lidé, s nimiž se setkal, se pro něj staly rétorickými figurami v příběhu, který přesahuje vizuální slovník cestovatelské fotografie. v „Podzemní řece" je totiž pouze příroda a přecitlivělá reakce na vizuální podněty, nikoliv samotné Japonsko* [46] . Umělcův pohled prezentovaný v knize nejlépe vystihují slova Olgy Drendy, v nichž zmiňuje, že *si* Rusznica *za průvodce vybral duchy a jiné nadpřirozené bytosti. Požádal je, aby mu pomohli zmapovat nové území, a zdá se, že dostal další*

[46] BĄKOWSKI, Paweł. Muzeum Współczesne Wrocław, Podzemní řeka. Łukasz Rusznica [online]. 2020 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z WWW: https://muzeumwspolczesne.pl/mww/wystawy/rzeka-podziemna-lukasz-rusznica/

dar: objevení sebe sama a svého původu, což se zdá být řádnou cestou sem", která měla větší význam než překonání čistě fyzické vzdálenosti.

Některé z fotografií v knize byly již dříve použity v publikaci shrnující umělcův japonský pobyt "European eyes on Japan". v knize „Podzemní řeka" se objevují také portréty ztělesňující mýtické Yōkai (o kterých jsem se již zmínil) a také témata spojená s přírodou. Přestože fotografie byly pořízeny v Japonsku, Rusznica zdůrazňuje, že kniha samotná není ve skutečnosti "o Japonsku" jako takovém, ale "*o neviditelné síti. O prožívání světa. O mém individuálním vztahu ke světu, který je tak individuální, až se ukazuje, že je společný nám všem"*. Zobrazení lidé jsou autorovi přátelé a známí, lidé, kteří mu důvěřovali a převzali role mýtických bytostí[47]. Pro fotografa bylo kromě efektu samotného fotografování důležité i setkání a možnost vzájemného sblížení a společného zážitku, který může každý - fotograf i fotografovaná osoba - vnímat po svém[48]. Právě tento zážitek autor mimo jiné považoval za metaforické ponoření do "podzemní řeky"[49].

[47] SAŃCZUK, Anna. Wakacje z duchami – projekt fotograficzny o Japonii (Dovolená s duchy - fotografický projekt o Japonsku) [online]. 2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z WWW: https://www.vogue.pl/a/wakacje-z-duchami-ksiazka-fotograficzna-lukasza-rusznicy-o-japonii

[48] Ibidem.

[49] Ibidem.

Fotografie Łukasz Rusznica, z knihy "Subterranean river"

Łukasz Rusznica o knize na jiném místě dodává, že "*fotografování bylo důsledkem, výsledkem fungování v novém prostředí, bylo završením procesu poznávání lidí a budování vztahů - proto je asi na mnoha fotografiích (zejména na těch intimních) zachyceno tolik mých přátel nebo lidí, kteří mi důvěřovali. Ne-lidský svět není jen doplňkem, vizuálním intermezzem - je stejně důležitý. Uvědomil jsem si, že to, co mě v této souvislosti zajímá nejvíce, je příroda. Člověk je její součástí, stejně důležitou jako kámen, keř nebo kočka. Dodal bych, že ani slovo "příroda" není příliš přesné, snadno se redukuje na divočinu a "nezkaženost" lidskou rukou. Přírodou nazývám vše, co podléhá biologickým, chemickým a fyzikálním procesům - existuje, stárne a rozkládá se. Tato série je otázkou celistvosti - toho, jak se cítíme neúplní a jak hledáme cestu zpět.*".

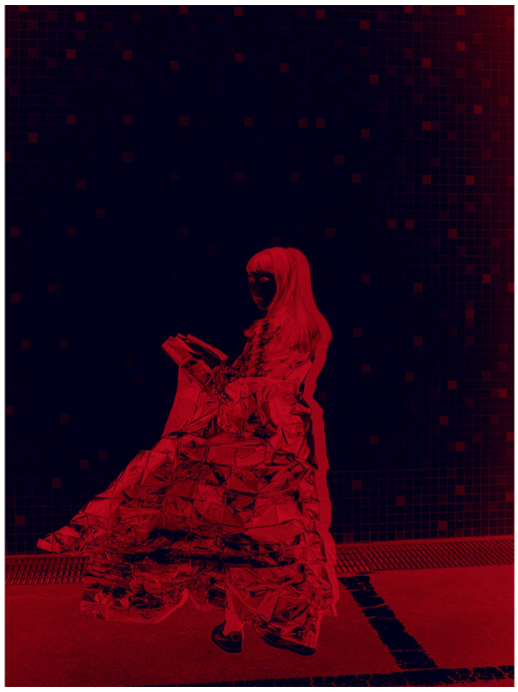

Fotografie Łukasz Rusznica, z knihy "Subterranean river"

"Podzemní řeka" byla vybrána jako "Fotografická publikace roku 2019" a získala cenu Krzysieka Makowského. Komise ve složení Olga Łacna, Iwona El Tanbouli-Jabłońska, Rafał Milach, Jacek Fota, Franek Ammer, Paweł Rubkiewicz a Joanna Kinowska zdůvodnila výběr Rusznicovy knihy takto: *Oceňujeme ji pro její nekompromisní přístup, pro její pečlivost a dokonalost do nejmenšího detailu. Je to publikace osobní a intimní. Soudržná a na druhé straně má charakter eklektického díla. Formální rozmanitost, kterou autor díla přijal, vytváří zajímavou mozaiku, řečeno nejjednodušeji: "klasický, ale šílený". Čtenář je vyzván, aby si pohrával s konvencemi, které však nezastíní hodnotu samotného díla. Oceňujeme jej za velmi odvážné a rozhodné tvůrčí gesto.*.[50] Publikace se dočkala uznání i v zahraničí. Byla

[50] CHRZANOWSKI, Michał. *Książka „Subterranean River" Łukasza Rusznicy wybrana Fotograficzną Publikacją Roku 2019* [online]. 2019 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/32325-ksiazka-subterranean-river-lukasz-rusznica-wybrana-fotograficzna-publikacja-roku-2019

oceněna na prestižním fotografickém veletrhu Cosmos v Arles[51], portál Lens Culture ji zařadil mezi oblíbené knihy svých redaktorů za rok 2018[52] a byla také vybrána do seznamu nejlepších knih roku 2018 PhMusea[53].

V únoru 2020 byla ve vratislavském Muzeu současnosti otevřena výstava s názvem. "Podzemní řeka". Jejím kurátorem byl Paweł Bąkowski. Výstava nebyla postavena kolem stejnojmenné knihy, ale byla samostatnou formou prezentace stejného fotografického materiálu[54]. Umělec a jeho kurátor se rozhodli použít řadu výstavních postupů - různé barvy stěn, světlo měnící barvu a také prostředí a způsob prezentace, který nebyl pro všechna díla jednotný. Nejednalo se však o čistě kurátorské postupy, ale měly být nedílnou součástí vystavených fotografií[55]. Výstava byla dosud největší samostatnou výstavou autora, fotografie zaplnily celé patro vratislavského Muzea současnosti.

---

[51] SAŃCZUK, Anna. Dovolená s duchy - fotografický projekt o Japonsku [online]. 2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z WWW: https://www.vogue.pl/a/wakacje-z-duchami-ksiazka-fotograficzna-lukasza-rusznicy-o-japonii

[52] Favorite Photobooks of 2018 [online]. 2018 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z WWW: https://www.lensculture.com/articles/lensculture-editors-favorite-photobooks-of-2018?fbclid=IwAR1xFMoOrv0HL8DAc7p1ZmjOdMYsISFce4iO9fKjCggj3ZU4pohYJhPXTwg

[53] The Best Photobooks of 2018 [online]. 2018 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z WWW: https://phmuseum.com/news/the-best-photobooks-of-2018

[54] Zajímá mě postava empatika. Rozhovor s Lukášem Rusznicou [online]. Shum: Nadace Kultura místa, 2020 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z WWW: ZDE: https://magazynszum.pl/interesuje-mnie-figura-empaty-rozmowa-z-lukaszem-rusznica/

[55] Ibidem.

Pohled na výstavu " Podzemní řeka ", fotografie autor neznámý[56]

[56] https://muzeumwspolczesne.pl/mww/wp-content/uploads/2020/03/Rusznica_Subterranean_River.pdf

HOW TO LOOK NATURAL IN PHOTOS

Obálka knihy „How to look natural in photos“

V roce 2020. Lukasz Rusznica vydal společně s Beatou Barteckou fotografickou knihu s názvem. „How to look natural in photos” ("Jak vypadat na fotografiích přirozeně"). v tomto případě však kniha nebyla založena na fotografiích, které pořídil. Rusznica a Bartecka vytvořili publikaci z fotografií z archivu Ústavu národní paměti (IPN) pořízených především tajnou policií SB Polské lidové republiky (i když některé byly pořízeny i během druhé světové války a byly pořízeny nacisty). Autoři knihy již v roce 2014 připravili výstavu "Jak se fotografuje", která

vycházela z fotografií získaných z archivu IPN, a kniha je pokračováním tehdy započaté práce s tímto souborem[57].

Kniha "Jak vypadat přirozeně na fotografiích" je rozdělena do dvou částí. První obsahuje 150 fotografií, druhá obsahuje rejstřík fotografií s jejich popisem a historickou stať staršího kustoda IPN Tomasze Stempowského, který rekonstruuje metody, techniky a postup práce fotografů tajné policie[58]. Publikaci vydalo Centrum tvůrčích postojů ve Vratislavi a Palm* Studios. Grafickou úpravu měla na starosti Joanna Jopkiewicz (Grupa Projektor) a přípravu publikace do tisku obstaral Krzysztof Krzysztofiak. Partnerem publikace byl výrobce papíru Arctic Paper.

Archivní fotografie měly být podnětem k tomu, aby se člověk vyrovnal s historií. Fotografie pocházející z IPN především odhalily realitu fotografické práce utlačovatelského aparátu - tajné policie SB nebo gestapa. Na druhé straně ukazují, že totalitní násilí může začít pohledem[59]. Autoři knihy se při výběru fotografií neřídili historickým či tematickým klíčem, ale především vizuálním[60]. Rozhodli se vytrhnout jednotlivé fotografie z kontextu, aby z nich vytvořili širší příběh. Takhle divák neví, jestli se dívá na náhodného kolemjdoucího, nebo na figuranta, na kterém pracují služby. Také v knize

---

[57] GORCZYCA, Łukasz a Adam MAZUR. DOWÓD W SPRAWIE [online]. 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z WWW: https://www.dwutygodnik.com/artykul/9432-dowod-w-sprawie.html

[58] PRODEUS, Adriana. Zobaczyć archiwum, czyli co mówią zdjęcia tajniaków z PRL (Nahlédnutí do archivu aneb co říkají fotografie tajných policistů z Polské lidové republiky) [online]. Varšava: Visteria, 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: Polská republika: https://www.vogue.pl/a/album-how-to-look-natural-in-photos-fotografia-operacyjna-zarchiwum-ipn

[59] Ibidem.

[60] SITA, Michał. *Jak naturalnie wyglądać na zdjęciach* [online]. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego Departament Kultury, 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: https://kulturaupodstaw.pl/jak-naturalnie-wygladac-na-zdjeciach/

se pachatelé mísí s oběťmi. Na fotografiích jsou nejen sledované osoby, ale i samotní vyšetřovatelé nebo mučitelé. Popisky k fotografiím, místa a data jejich vzniku jsou uvedeny formou rejstříku na konci knihy. To umožňuje plně se ponořit do obsahu a listovat stránkami, které obsahují mnoho zdánlivě všedních snímků zachycujících dopravu, předměty denní potřeby nebo neurčité krajiny. Na některých fotografiích vybraných Barteckou a Rusznicou není zlo patrné na první pohled. Například na jedné z prvních fotografií lze teprve při bližším pohledu spatřit dvě lidská těla naházená na vůz. Z podrobného indexu se lze dozvědět, že je v Kutně pořídil důstojník gestapa. Také fotografie ořechů neprozrazuje, že se ve skutečnosti jedná o skrýše určené k ukrytí špionážního materiálu. *"Jak vypadat přirozeně na fotografiích" je zápisem situovaným mezi starou a současnou příručku o tom, jak číst fotografii, jak pozorně studovat obraz a sledovat jemnou nit vizuálního vyprávění. Je to lekce o hledání, určená nikoli agentům tajné policie hledajícím kompromitující materiály, ale zcela současná lekce o tom, jak dalece může obraz klamat*[61].

[61] GORCZYCA, Łukasz a Adam MAZUR. DOWÓD W SPRAWIE, op. cit.

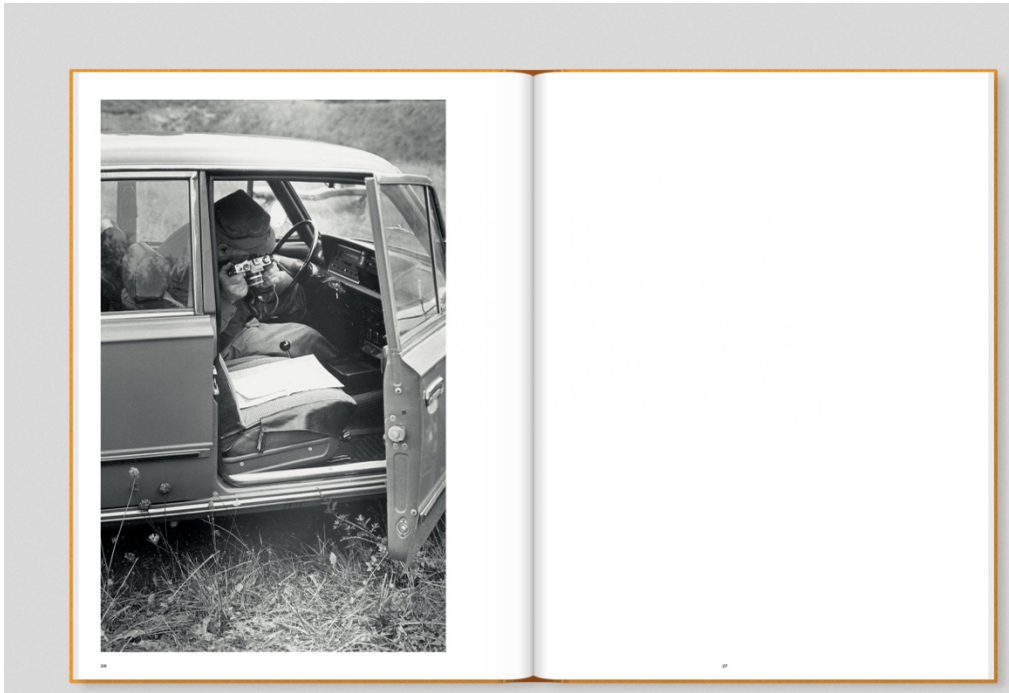

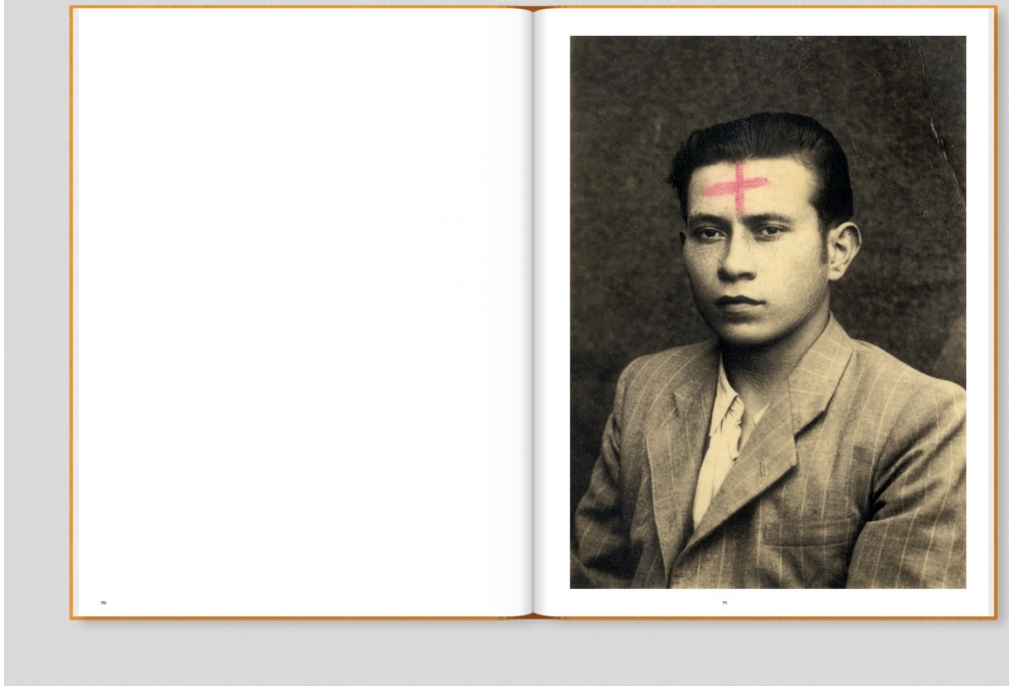

Stránky z knihy „How to look natural in photos“

V tomto duchu se vyjadřují i samotní autoři, kteří zmiňují, že *Nám vůbec nešlo o ilustraci minulosti. Ano, pracujeme s materiálem, který pochází z minulosti, ale není naším úkolem ji studovat. Minulost je pouze naším zdrojem. Něco, co využíváme a z čeho máme užitek. Nevytvořili jsme knihu o historii, i když před jejím historickým rozměrem nemůžeme utéct. Na takové hranici musí fungovat. Důležitější bylo to, co nás ovlivňuje dnes*[62]. Přestože byla kniha sestavena z fotografií s historickou hodnotou, hlavním cílem bylo ukázat, co je násilí.

Vydání knihy se setkalo s velkým ohlasem kritiků fotografie. Někteří z nich v ní našli i stopy vycházející z dřívější tvorby Łukasze Rusznicy. Jak poznamenávají Adam Mazur a Łukasz Gorczyca, *hrůza archivu, tohoto archivu, se zde promítla do perverzní hry obrazů - jako v lynchovském thrilleru nebo v autorských albech Łukasze Rusznicy. Plenérové lokace po*

[62] SITA, Michał Jak naturalnie wyglądać na zdjęciach, op. cit.

setmění, smyslné portréty, mužské akty, větve stromů, detaily těla vetknuté do křoví, střídání tonalit fotografií a papíru, prolínání barevných a černobílých fotografií - všechna tato zpracování, která známe ze stránek "Podzemní řeky" z roku 2018, se opakují v "Jak vypadat přirozeně na fotografiích"[63]*.* Velmi pozitivní recenze publikovaly mimo jiné The Calvert Journal, Tygodnik Powszechny, American Suburb X a Vogue Polska[64]*.*

Kniha "Jak vypadat přirozeně na fotografiích" byla také oceněna mezi publikacemi ze světa fotografie. v roce 2021 se dostala do užšího výběru na cenu "The Rencontres d'Arles Book Awards" v kategorii historických knih[65]. v roce 2022 byla vybrána jako "Fotografická publikace roku 2022" a získala cenu Krzysieka Makowského. Porota ocenila publikaci za *odvahu vstoupit do nové dimenze práce s obtížným a zatíženým archivem, za sestavení vlastního návrhu jeho čtení a aktualizace. Za práci s fotografiemi, která je sama o sobě uměleckým gestem* [66].

---

[63] GORCZYCA, Łukasz a Adam MAZUR. DOWÓD W SPRAWIE, op. ci

[64] HOW TO LOOK NATURAL IN PHOTOS - RECENZJE [online]. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych, 2021 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z WWW: https://opt-art.net/how-to-look-natural-in-photos-recenzje/

[65] THE 2021 BOOK AWARDS [online]. Arles, 2021 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z WWW: https://www.rencontres-arles.com/en/expositions/view/1005/the-2021-book-awards

[66] FOTOGRAFICKÁ PUBLIKACE ROKU 2022 ZA "JAK VYPADAT PŘIROZENĚ NA FOTOGRAFIÍCH"! [online]. Vratislav: Centrum tvůrčích postojů, 2022 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z WWW: Fotografie z internetu: https://opt-art.net/fotograficzna-publikacja-roku-2022-dla-how-to-look-natural-in-photos/

BIBLIOGRAFIE

Publikace

BARTECKA, Beata i Łukasz RUSZNICA. *How to look natural in photos*. Wrocław-Londyn: Ośrodek Postaw Twórczych, Palm* Studios, 2021. ISBN 978-83-917373-5-4.

KIKUTA, Mikiko. In: *European Eyes on Japan / Japan Today vol. 18*. Tokyo: EU-Japan Fest Japan Comittee, 2016, s. 3

MAZUR, Adam. Galernicy wrażliwości: O najnowszej fotografii polskiej. *Kwartalnik FOTOGRAFIA*. Września, 2012, 2012(39), 129-141. ISSN 1509-9628.

MAZUR, Adam. Galernicy wrażliwości. O najnowszej fotografii polskiej. *Kwartalnik fotografia*, t. 39/2012 (2012). ISSN 1509-9628.

PRANCKIEWICZ, Waldemar. In: RUSZNICA, Łukasz. *Najważniejszego i tak wam nie powiem*. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN ISBN 978-83-928138-8-0.

RUSZNICA, Łukasz. *Najważniejszego i tak wam nie powiem*. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN 978-83-928138-8-0.
RUSZNICA, Łukasz. *Near infra*. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych, 2011.

RUSZNICA, Łukasz. *Subterranean river*. Warszawa: Fundacja Sztuk Wizualnych & Palm Studios, 2018. ISBN 978-83-62978-35-9.

ŚLIWCZYŃSKA-KUPIDURA, Aleksandra. Zdjęcia z pogrzebu. *Kwartalnik fotografia*, t. 35/2010 (2010). ISSN 1509-9628.

TCHEOU, Eric. In: RUSZNICA, Łukasz. *Najważniejszego i tak wam nie powiem*. Wrocław: Miligram, Ośrodek Postaw Twórczych, 2012. ISBN 978-83-928138-8-0.

Internetové zdroje

LEGENDŹ, Katarzyna. *BOOKTALK: Łukasz Rusznica, Subterranean River* [Podcast]. Paper Beats Rock. Dostupné také z: https://podcasts.apple.com/gb/podcast/1-booktalk-%C5%82ukasz-rusznica-subterranean-river/id1388255108?i=1000412667655

Łukasz Rusznica. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_Rusznica

Yokai. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Y%C5%8Dkai

MAZUR, Adam. Jak nie fotografować. *Jak nie fotografować - SZUM* [online]. Warszawa, 2016 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://magazynszum.pl/jak-nie-fotografowac/

SZABELSKI, Tytus. Łukasz Rusznica, 'Smog' (2010). *Blok Magazine* [online]. Warszawa: BLOK Foundation, 2020 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: http://blokmagazine.com/lukasz-rusznica-smog-2010/

BĄKOWSKI, Paweł. *Muzeum Współczesne Wrocław, Rzeka podziemna. Łukasz Rusznica* [online]. 2020 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://muzeumwspolczesne.pl/mww/wystawy/rzeka-podziemna-lukasz-rusznica/

DĄBROWSKI, Michał. *Wrażliwe pokolenie – intymność w fotografii współczesnej* [online]. CULTURE.PL: Instytut Adama Mickiewicza, 2018 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://culture.pl/pl/artykul/wrazliwe-pokolenie-intymnosc-w-fotografii-wspolczesnej

ŁUKASZ, Rusznica. *A-Z 2023: Łukasz Rusznica, Spotkanie z artystą* [online]. Warszawa: Fundacja Sztuki Polskiej ING, 2023 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f7vGcmRSVFo

GORCZYCA, Łukasz a Adam MAZUR. *DOWÓD W SPRAWIE* [online]. 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: https://www.dwutygodnik.com/artykul/9432-dowod-w-sprawie.html

FOTOGRAFICZNA PUBLIKACJA ROKU 2022 DLA „HOW TO LOOK NATURAL IN PHOTOS"! [online]. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych, 2022 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: https://opt-art.net/fotograficzna-publikacja-roku-2022-dla-how-to-look-natural-in-photos/

HOW TO LOOK NATURAL IN PHOTOS – RECENZJE [online]. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych, 2021 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: https://opt-art.net/how-to-look-natural-in-photos-recenzje/

Interesuje mnie figura empaty. Rozmowa z Łukaszem Rusznicą [online]. Szum: Fundacja Kultura Miejsca, 2020 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://magazynszum.pl/interesuje-mnie-figura-empaty-rozmowa-z-lukaszem-rusznica/

SITA, Michał. *Jak naturalnie wyglądać na zdjęciach* [online]. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego Departament Kultury, 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: https://kulturaupodstaw.pl/jak-naturalnie-wygladac-na-zdjeciach/

CHRZANOWSKI, Michał. *Książka „Subterranean River" Łukasza Rusznicy wybrana Fotograficzną Publikacją Roku 2019* [online]. 2019 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z:

https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/32325-ksiazka-subterranean-river-lukasz-rusznica-wybrana-fotograficzna-publikacja-roku-2019

Łukasz Rusznica, "Najważniejszego i tak wam nie powiem" [online]. 2021 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: https://vimeo.com/539765984

SZABELSKI, Tytus. *Łukasz Rusznica, 'Najważniejszego i tak wam nie powiem' (2012)* [online]. Warszawa: BLOK Foundation, 2021 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: http://blokmagazine.com/lukasz-rusznica-najwazniejszego-i-tak-wam-nie-powiem-2012/

ŁUKASZ RUSZNICA Z NAGRODĄ GRIFFIN ART SPACE – LUBICZ 2017! [online]. Wrocław: Ośrodek Postaw Twórczych [cit. 2023-07-05]. Dostupné z: https://opt-art.net/lukasz-rusznica-z-nagroda-griffin-art-space-lubicz-2017/

Photography Project "European Eyes on Japan / Japan Today [online]. 2010 [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: https://www.eu-japanfest.org/n-english/project/japantoday/

SAŃCZUK, Anna. *Wakacje z duchami – projekt fotograficzny o Japonii* [online]. 2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.vogue.pl/a/wakacje-z-duchami-ksiazka-fotograficzna-lukasza-rusznicy-o-japonii

PRODEUS, Adriana. *Zobaczyć archiwum, czyli co mówią zdjęcia tajniaków z PRL* [online]. Warszawa: Visteria, 2021 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: https://www.vogue.pl/a/album-how-to-look-natural-in-photos-fotografia-operacyjna-zarchiwum-ipn

[online]. 2012 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: https://2013.photomonth.com/index.php/pl/page/323/ukasz-rusznica.html

Rivers&Roads: On the road [online]. TIFF, 2016 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: doi:https://tiff.wroc.pl/wp-content/uploads/2016/07/European-Eyes-on-Japan-ENG.pdf

Nomadic Focus [online]. 2009 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: http://www.prancek.superhost.pl/fatal/?paged=6&cat=1

[online]. [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20211209083510/http://tiff.wroc.pl/en/polski-festiwal/tiff-festival-team/

[online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/32325-ksiazka-subterranean-river-lukasz-rusznica-wybrana-fotograficzna-publikacja-roku-2019

Favorite Photobooks of 2018 [online]. 2018 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.lensculture.com/articles/lensculture-editors-favorite-photobooks-of-2018?fbclid=IwAR1xFMoOrv0HL8DAc7p1ZmjOdMYsISFce4iO9fKjCggj3ZU4pohYJhPXTwg

SUBTERRANEAN RIVER [online]. 2019 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://gupmagazine.com/books/subterranean-river/

The Best Photobooks of 2018 [online]. 2018 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://phmuseum.com/news/the-best-photobooks-of-2018
Toskana [online]. 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://lukaszrusznica.com/portfolio/toskana/

THE 2021 BOOK AWARDS [online]. Arles, 2021 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: https://www.rencontres-arles.com/en/expositions/view/1005/the-2021-book-awards

JMENNÝ REJSTŘÍK

Ammer Franek 9, 52

Bartecka Beata 18, 19, 55, 57

Bąkowski Paweł 48, 53

Breguła Karolina 35

Bush Lewis 10, 46

Chocholski Witold 7

Chudy Tadeusz 20

D'Agata Antoine 9

Dados Zdzisław 9

Dąbrowski Kuba 25,35, 36

Dobrowolska Lena 9, 11

Drenda Olga 46, 48

El-Tanbouli-Jabłońska Iwona 52

Engström JH 9

Fota Jacek 52

Gęsicka Dominika 9

Gęsicka Weronika 23

Goldin Nan 11

Gorczyca Tomasz 57, 59

Gotowała Agnieszka 20

Gronsky Alexander 41

Grygoruk Karol 9

Grzybowska Agata 23

Jopkiewicz Joanna 46, 56

Kalinowska Agata 22

Kalinowska Agata 23

Kejser Hester 10, 46

Kielan Alicja 22

Kikuta Mikiko 42, 44

Kinowska Joanna 52

Kollar Martin 41

Krzysztofiak Krzysztof 19, 46, 57, 56

Kuligowski Marcin 24

Łacna Olga 52

Ławniczak Lena 11

Łuczak Michał 9

Makowski Krzysiek 52, 60

Mazur Adam 11, 35, 59

McGinley Ryan 11

Milach Rafał 23, 52

Olszewska Agnieszka 23

Orłowska Anna 9, 11, 20

Ormod-Skeaping Teo 9

Orpik Monika 22

Orski Witek 11, 31

Osika Maciej 35

Pacholak Krzysztof 35, 36

Paprocka Lola 8, 9

Pepe Dita 41

Petersen Oiko 35

Pinckers Max 41

Power Mark 41

Pranckiewicz Waldemar 18, 30

Radziszewski Karol 35

Rubkiewicz Paweł 52

Rusznica Łukasz 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 57, 59

Ryniewicz Kuba 11

Sagatowska Katarzyna 25

Schostock Thomas 30

Sienkiewicz Wojtek 20

Solarewicz Krzysztof 9, 20, 30

Starzec Paweł 9, 20

Stempowski Tomasz 56

Szymanowska Marta 20

Tcheou Eric 30, 34

Teller Jurgen 11

Tomkpkins Caroline 22

Tyndyk Tomasz 9, 20

Young Leonie 9

Zajączkowska Karolina 25

Zamoyski Jan 11, 31

Zawada Filip 9, 35